

Hans Miilberg 75 Värvikas ja rikas artistitee

Rahvusooperis Estonia on publiku ette jõudnud kontsertlavastus „Operetikuningas Imre Kalman”. Kalmani rollis sai Hans Miilberg võimaluse meid taas kord üllatada. Koos Helgi Salloga võis ta näidata, et häääl on alles, jalg tantsimiseks kerge ning rahuliku südamega võib vastu minna ka 75. sünnipäevale.

Nelikümmend kolm aastat tagasi kirjutati Hans Miilberg Estonia teatri solistide koosseisu. Ta on laval lugematuid kordi laulnud, tantsinud, steppinud, mänginud ooperi- ja operetirole, aga ise ta ütleb: „Ei ole ma olnud tõupuhas ooperikangelane ega operetikoomik. Kuid ometi olen olnud laval pastor Lempelius, türklane Mustafa Bei, parun Zupan, linnupüüdja Papageno ja see rollirida jätkub.” Kas puudub „mängimata” roll, mida oleks tahtnud mängida? „Unistuste aeg on läbi,” ütleb Miilberg kaljukindlalt. „Ma olen ühtekokku mänginud seitsmes Mozarti ooperis ja Mozart on minu lemmikhelilooja.” Ja see on reaalsus.

Konservatooriumi viimasel kursusel jätkusid Hans Miilbergi õpingud Teo Maiste lauluklassis. Mängis taju ka koos oma õpetajaga Estonia laval. „Tore oli õppida tugeva laulja juures, aga mul ei lähe meelest, kuidas Don Giovannit lauldes tundsin end ikka ebakindlana, kui pidin Teo Maiste mängitud Leporellole ütlema: „Oh, sina tõbras, sina lontrus!” Ikkagi oma õpetaja! Aga kui ta enne vahuveiniaariat mulle kõrva sosistas: „Ole nüüd tubli, võta ennast kokku!”, oli kindel tunne küll.

Taipab rolli ja omab lavanärvi

Konservatooriumi teisel kursusel kõlas aeg-ajalt vihjeid, kas Miilberg on ikka teatri perspektiiv iga laulja? Kolmandal kursusel tegid laulutudengid Mozarti „Figaro pulma”.

Hans Miilberg

sündis 25. mail 1945. 1964 lõpetas ta Sindi keskkooli. Õppis 1971-1972 Tallinna Muusikakooli Harald Noodla lauluklassis, lõpetas 1978 aastal TRK Jenny Siimoni, hiljem Teo Maiste klassi. Miilberg on laulnud 1972-1977 Eesti Raadio segakooris, aastast 1977 on Hans Miilberg Estonia solist.

Krahv Almagosa osas Hans Miilberg - tõestas see vastupidist.

Lavastaja Arne Mikule näis, et Hans Miilberg on noor lootustandev teatriperspektiiv iga laulja, kes orienteerub lavalistes ülesannetes, taipab rolli sisemist olemust ja omab lavanärvi.

Tulevik näitas, et selles ütlemises oli tõetera sees. Kui oled juba „mängu” võetud, siis seal sa oled.

Jutuajamisel lavastaja Arne Mikuga selgub, et Hans Miilbergil on Estoniasse olnud (koguni!) kaks tulekut.

„Mulle tundub, et nende piiritulpade vahele on kõige sümboolseni

Kultuur ja Elu

01.10.2020 00:00

Marvi Taggo

59,60,61,62,63,64

Rahvusooper Estonia

Estonia teater

Teater

Hans Miilbergi teatriteed paigutada. Kõigepealt aasta 1976. Tallinna Konservatooriumi Ooperistuudio tõi Estonia lavale Mozarti „Figaro pulma”, kus kõik osatäitjad olid noored või veel nooremad üliõpilased. Kavalehel isegi mitu koosseisu. Ainult kahele rollile dublante ei jagunud - Väino Puura Figarole ja Hans Miilbergi Krahvile.

Ja kui paljud osalised olid Estonia lavaõhku ooperikooris juba nuusutanud, siis Miilberg tuli teatrisse puhta lehena. Eesti Raadio Segakoor andis küll leiba lauale, kuid liikumisruumi kooripodiumil kunagi ei olnud. Nii oli Hans Miilberg artistina teatrirahva jaoks kõige suuremaks avastuseks ka oma täpse rütmide ja lavalise vabaduse mõttes.

Hans Miilberg ei paistnud silma suure vokaalse jõu ega ulatuse poolest. „Kuid oluline oli see, et ta suutis OMA häälest kannatlikult ja targalt välja pigistada maksimumi.” Laulu ja teksti orgaaniline ühendamine on jäänud Hans Miilbergi tugevuseks kogu lavaelu, lisas Arne Mikk.

„Tore on ka see, et enamus sellest Figaro seltskonnast kinnitas kanna teatrimaastikule kiiresti ja kindlalt - Hans Miilbergi kõrval Sirje ja Väino Puura, Helvi Raamat, Marika Eensalu, Taisto Noor ja Neeme Kuningas kõigepealt,” jätkas Mikk. Kui räägime „mõistest” teater, pole see ainult, mis toimub laval, vaid ka see, mis toimub lava ja proovisaali vahel.

„Konservatooriumi lõpetas Hans 1978. aastal, olles juba aasta aega olnud Estonia solistide nimekirjas! Plaanilise tööna lisandus Chaunard Puccini Boheemis, kuid „üleplaanilisena” valmistas Hans ette nimiosa Mozarti Don Giovannis. Repertuaaris olevasse lavastusse sisenemine nõuab ka kogemustega lauljalt suurt kokkuvõtmist, kuid Hansu lõpptulemus selle osaga väärib mitmekordset tunnustust.

Krahvi roll nõudis ennekõike teatud vokaalsete karide ületamist. Don Giovanni väljakutse armastusele ja suuremate väljendusvahendite kasutamist. Hans Miilbergile jagus tööd nii operettides kui ooperites ühtekokku mitmekümneks aastaks. Olulisemad koostööpartnerid olid kindlasti Endrik Kerge ja Sulev Nõmmik. Minu hilisematest lavastustest meenuvad kõigepealt Tubina Reigi õpetaja Pastor Lempeliuse sügavuti minek koos omandatud kogemustega targalt jagada jõudu. Mozarti „Võlulöödi” Papageno elurõõmus lustimine koos Mozarti sädeleva muusikaga.”

Sindist pärit pärnakas

Lauljatel ikka üks-sama eellugu: muusika oli veres ja peres. Ema laulis, isa oli üle küla pillimees? „Jaa, meie peres tõepoolest lauldi, aga keegi ei mõelnud nii lihtsat asja nagu laulmise kooli õppima minna. Vokaalkunsti õpetas mulle meie Klaudia Taev.

„Klaudia Taev oli see ärgitaja, kes meid kõiki laulu juurde viis,” teab rääkida Estonia endine solist ja pärnakas Urve Tauts. Eks

pärnakad vaatasid ju kõik „ühte veeloiku”

Klaudia Taev leidis üles kõik Pärnu hääled, sõitis Sinti lisa tooma ja leidis sealt Hansu.

Ants, Ants. Ants, nagu Hansu koduselt kutsuti, on Sindist pärit pärnakas. Naljatab veel, et Sindi olevat Pärnu pealinn. Tegeles, nagu öeldakse mustmiljoni asjaga. Teenis aegamereväes ja ujus kaladega võidu Sindi jões. Võimekas ujuja. Võitis esikohti ja tegi seejuures ka võistlustantsu. Õppis Pärnu lastemuusikakoolis klarnetit ning oli Sindi naisansambli solist. Et leiba lauale saada, õppis lisaks mõnda aega ka lukksepa ametit.

Operett pole aariate laulmine

Operett on šampanja ja kerge veri. Pöördub ja käändub nagu naiste käekott. Täidab teatrisaale ja kassaplaane. Juba eesriide avanemisega peab saalis olema šampanja ja rikkuse lõhn. Ometi ei peeta operetti eriti tõsiseltvõetavaks žanriks. Pinnale öeldi, et mängib operetis tola. Pinna ütles, et just selle tolategemisega ta kuulsaks saigi.

Operetipaar Helgi Sallo ja Hans Miilberg püsivad seisukohal, et operett pole üldse kergete killast: laula, tantsi, räägi ja ole veel ilus ka.

„Vahel, pärast tantsimist rääkima hakata, on hing nagu paelaga kaelas, aga muudkui naerata,” räägib Helgi Sallo.

Võib siis öelda, et operetiartistid on vaata et isegi haruldasemad kui ooperikangelased, mis peaks ka opereti enesetunnet meeldivalt kergitama. Kergitabki!

„Eks seesama teema on olnud üleval läbi aegade. Näiteks Agu Lüüdik käis omal ajal välismaal õppimas ja uusi tuuli otsimas, et näidata Eesti publikule, kuidas Euroopas operetti tehakse,” on öelnud Hans Miilberg ühes intervjuus.

„Tõepoolest, opereti pihta on igaüks tulistanud, kel aega ja tahtmist,” kõneleb Sallo sekka.

„Võib-olla eelarvamus tuleb sellest, et kui operett hästi tehakse, tundub see kerge olevat,” leiab Helgi.

„Publik võtab muusika hästi vastu, aga suur osa on ka libretol,” lisab Hans.

„Kui näiteks Ago-Endrik Kerge lavastas „Savoy Balli”, siis ta kohendas libretot. Ehkki ta võttis aluseks vana opereti, oskas ta teha selle nii värskeks, et kõik mõjus väga kaasaegselt. Publik nautis nii muusikat kui teksti, selle koomikat, nagu operett ette näeb.”

Lavastajaid on igasuguseid

Ühed kurdavad: mis, mina räägin kogu aeg, aga tema ei saa aru. Teine räägib proovist proovi, et nüüd, nüüd „teeme” kuni esietenduseni, teeme... Aga mida, kuidas, miks?

„Heal lavastajal on oma nägemus ja alateadlik klapp juba

esimestest proovidest peale.” Nagu Hans Miilbergil lavastaja Ago-Endrik Kergega, kellega on Miilberg teinud hulga lavastusi. Nende hulgas ka menulavastused „Savoy Ball” ja „Can-Can”, „Kabaree”. „Iga kord, kui Kerge tööd pakkus, olin õnnelik, aga teinekord kahtlesin, et kas tõesti mina sellesse rolli sobin. Aga olin juba õppinud uskuma, et küllap tal on õigus.”

Kohtunik Aristide „Can-Canist” ei olnud just tüüpiline muusikalitegelane, vaid koomiliselt traagiline veidrik. „Kerge ütles proovides-pikk blond mees, must king jalas.

Ja see aitas kõvasti lahti seletada, mis on sõnade taga.”

Kõige olulisemad ongi proovid, kus saab selgeks suhe lavastajaga, kes keda usaldab, kinnitab Hans Miilberg.

Proov on proovimiseks. Aga etendusel ütleb viimase sõna artist, ehkki lavastajat on näha igast artisti „voldivahest”. Aga lavastaja ei saa etendusel sekkuda, tagasi võtta, kui artist muudab misastseeni või autori teksti.

„Kahjuks, ma ei saa kurta,” ütleb Ago-Endrik Kerge tunnustava huumoriga. „Hans ei vea ka etendusel alt, on täpne ega muuda autori teksti.” See polegi pelgalt kompliment, pigem meeldetuletus, kui tõsiselt artist oma tööd võtab.

Ärge huumorikotikest maha jätke

Teater pole elu, aga teatrielus võib olla teatrit. Kui keegi muigamisi mööda läheb, maskiilmeline nägu peas, on kõik hästi; kui terekäe ulatab, võid aimata, et midagi on juhtumas või juba juhtunud. Nii on teatris.

„Teatris pole sõpru, on rivaalid,” „tõlgib” Hans teatrimiljööd Aga on lca teisi ja teisiti..

Margarita Võites, Helvi Raamat, Voldemar Kuslap ütlevad nagu ühest suust: Hans on sõbralik ja huumorikas kolleeg, kellega võid vabalt rääkida ka pärast etendust.

„Läbi nalja saab palju rohkem öelda. Hansu huumorimeel on elutarkuse märk,” selgitab endine kolleeg Helvi Raamat.

Hea kolleeg pole elukutse, aga oi kui palju teatris abiks on.

Tüdimuseni pikad proovid, närvid pingul kui pillikeeled, kulub tõrts nalja marjaks ära.

Ka Henrik Krumm ütles ikka enne ringreisi, et ärge huumorikotikest maha jätke.

Kui Sulev Nõmmik pakkus teatrinäljadest teha estraadikava, ei arvatud aga sellest suurt midagi, või et need on rohkem spetsiifilised ja teatripärased naljad, millest ristiinimene ei pruugi aru saada. Tenor Kalju Karask aga leidis vastupidi, et naljad sobivad igale poole. Nõmmik tegi neist telesaate „Tavaline kontsert”, mida televisioon aeg-ajalt ikka jälle näitab. Tiit Kuusikule, keda Nõmmik seal ise parodeeris, andis hääle Hans Miilberg. Hans meenutab veel praegu hirmu ja õudusega seda, kui koos orkestriga „aaria” linti tuli laulda, mis tähendab oma iidolit, Tiit

Kuusikut parodeerida. Hans tegi seda hiilgavalt. Pärast saadet küsis Kalju Karask Hansult, et kas sa Kuusikut oled ka näinud?! Kõik teatris ju teadsid, et maestrole ei meeldinud, kui teda „ahvitakse”.

Ka Vladimir Sapožnin imiteeris Tiit Kuusikut, laulis maestro leivanumbrit Figaro aariat. Seda kuuldes ütles Kuusik: „Kümme minutit laulab, aga ooper kestab kolm tundi!”. Sellega oli kõik öeldud.

Laval on partnerlus ülioluline

„Kui laval on esinejad, kes teevad lihtsalt kõrvuti oma rolle, aga kokku ei saa, on see saalis kohe näha,” rääkis Helgi Sai lo.

„Partnerlus on nagu pingpong. Kui teine vastu ei sööda, pole ka mängu või on mäng läbi,” ütles Hans”. „Mõni lihtsalt on sinu inimene, mõnele ei pääse ligi. Hansule pääsen ma ligi. Temaga on laval alati kindel tunne...”

Kui Hans teatrisse tuleb, otsivad leekivad silmad, kus Helgi on? Just Helgi Salloga on nad leidnud ühistrõõmu ja indu mistahes etendusel või proovis.

„Kui me „Can-Cani” tegime, aitas Helgi mind väga palju, „kiidab Hans. „Vahel võtsime teksti läbi kolm-neli korda päevas.” Kui Helgi Sallo, Katrin Karisma. Ago-Endrik Kerge ja Hans Miilberg Kerge lavastatud „Kvartetti” mängisid, aitas kolleege jälle Helgi Sallo näitejuhioskus.

„Kerge usaldas näitejuhitöö Helgile. Helgil tekib tervikust oma nägemus, kuidas lugu stseenide kaupa kokku panna.”

„Miilbergile lähedale pääseda pole kerge. Aga kui ta kord hinge paotab, on vaja kiiresti sisse pugeda,” möönab Helgi.

„Ma olen teda heameelega partnerina kaasa kutsunud ka kontsertidele. Hans liigub laval hästi, tal on ilus mehine bariton, laulab loomulikult. Partnerlus sellise artistiga võimaldab teha huvitavaid kavasid, millest oleneb kontserdi edu.”

„Mul ei lähe see iialgi meelest, Hans elas siis veel kuskil Kalamaja kandis. Ja kujuta pilti, sõidame pärast kontserti koju ja juba eemalt paistab suitsu... Lähemale jõudnud, nägime, et Hansu kodumaja oli musta tossu sees. Hansul esinemise riided näpus, peenraha taskus, muud tal kaasas polnud, ja ta kukub veel laulma nagu ooperis - on möödunud minu elu. Taevane aeg, su kodu tossab ja sa veel laulad?! Jätkus veel tahtmist tembutada?

„Kes hakkab laulma, kes tantsima, kes jääb nagu pulk seisma,” möönab Hans möödunud meenutades.

Laval juba ei tembuta

Kuigi tuleb ette SOS-olukord ja oled omadega plindris. Aga just nii karastub teras. Tavatsetakse küsida: rääkige midagi naljakat, mis laval on juhtunud. Ja mis nali see ka on, pigem õudusunenägu, ütlevad artistid.

Dunajevski operetis „Kaks kevadpäeva” mängis Sirje Puura kaksikrolli ja oli kiire-kiire kostüümi vahetus poolhämarias poodiumi all. Hans ootas lava kõrval, et kohe-kohe koos Sirjega poodiumile duetti laulma minna. Aga võta näpust, pöördlava keeras ette, sein püsti ees, täielik pimedus ega mingit väljapääsu. „Lõhkusime seina maha, õnneks publikusse see näha polnud ja roomasime treppi mööda poodiumile,” kirjeldab Hans nagu õudusunenägu.

M inevikust on Hansul veel meeles see eriline tunne, kui nad ühel kontserdil Endel Pärnaga Don Quijote ja Sancho Panza duetti „Mees la Manchast” laulsid.

„Ahoi, hurraa, teeme ära!” hüüab Hans enne lavale minekut,” muigab kontsertmeister Pia Paemurru. „Kui teised tavaliselt on lava kõrval närvis, enne etteastet lauljate keeles „musta loori all”, on Hansul seda lavanärvi, kiire-kiire ja suur tahtmine lavale saada.” Üks viimaseid suuri esinemisi oli Hans Miilbergil 2007. aastal Moskvast. „Mulle tehti ettepanek esineda seal kontserdiga, mis oli seotud Georg Otsa sünnipäevaga. Vastutus oli meeletu. Suureks toeks olid mulle minu kauaaegne kontsertmeister Piia Paemurru ja õhtujuhiks praegune Prantsuse lütseumi direktor Peeter Pedak. Kontsert toimus Moskva Kunstide Kooli saalis. Publiku hulgas olid ka Eesti saatkonna töötajad. Pidasin sellele katsumusele vapralt vastu. Kõik läks korda. Aplausi jätkus terveks kontserdiks.”

Tuli pikem paus

Hans Miilbergi värvikas ja rikas artistitee on ühes mõttes ka kurb. Kui direktor pakkus veel enne pensionile jäämist rollilepingut, mitte palgatööd, ja tulevikku vaadates oleks Estonias veel üht-teist võinud korda saata - lahkus Miilberg teatrist ise, mida talle ei andestatud.

Kahtlemata polnud see artistile sooviks teatrist lahkuda. Aga ülemused laulavad ju oma laulu.

„Tuli pikem paus, mille tagamaid ega toimetamisi me täpselt ei teagi.” Arne Mikk jättis siin jutuotsad lahti.

Eks tõsistel hetkedel on ka huumori mehes märgata minoorseid noote, melanhooliat.

Villasokkides kodudiivanile istuma jääda, kas sellest piisaks!? Ei usu. Juba Voldemar Panso on öelnud, et kõige tähtsam on artist oma lihtsatel lavalaudadel ja artistile lavalauad.

Elus on asju, olukordi, mida ei olegi võimalik ette näha...

„Mingil eluperioodi vedas tervis alt ja olin oma mõtetes haigusega teatrist eemal. Lõppmäng, ei lähe enam iialgi Estonia lavale,” mõtles Hans Miilberg siis. Õnneks ta eksis.

„Kuid tänavu, mil Jaak Jõekallas tõi õnneliku käega Estonias publiku ette kontsertetenduse „Operetikuningas Imre Kalman”, sai Hans Miilberg võimaluse meid teistkordselt üllatada. Koos Helgi Salloga võis ta näidata, et hääl on alles, jalg tantsimiseks kerge ning rahuliku südamega võib vastu minna ka 75.

juubelisünnipäevale - kui su hing on noor!”

Ooperikrahvist operetikuningaks

Kui juba oled teatri galaktikas, siis sa seal oled. Loodus, looja või saatatus on su sinna „asetanud”, kuidas kellegi. Siis on tarvis head tervist ja lavanärvi. Kõrvaleastumine on aga raskevõitu, kuidas jälle tagasi saada, et sind jälle vajatakse.

Rahvusooperi laval nägi tänavu rambivalgust värske lavastaja Jaak Jõekallase kokku kirjutanud ja lavastatud programm-etendus „Operetikuningas Imre Kalman” helilooja elust ja loomingust. Miks Jaak Jõekallas valis Kalmani ja ta abikaasa Vera rolli just Hansu ja Helgi.?

„Sest ma leidsin, et Hansus ja Helgis on midagi sarnast Kalmani ja Veraga. Pealegi, nende kui partnerite vaheline keemia, mis laval on väga oluline.”

Kui üle õla tagasi vaadata, ei näinud Helgi Sallo endas midagi sarnast Veraga.

„Vera Kalman on väga teatraalne ja talle meeldib esineda!” Mis ajas muigama.

„Ma pole ilmaski tahtnud olla, ega ole ka seltskonnalõvi. Aga juba siis, kui blondi paruka pähe panime, tundsin, et jõudsin talle sammu lähemale. Ma olen ka üle viiekümne aasta laval olnud, selle aja peale peaks juba midagi oskama.”

Ka Hans ei tundnud midagi sugulaslikku Kalmaniga ja tunnistas, et tal on raske tuua see eraelus vaikne ja tagasihoidlik helilooja ehedalt lavale: „Ei saa ju vaid tasaselt istuda ja lause lause haaval poetada. Pean leidma selle, kui emotsionaalseks ma minna saan, et ta oleks ehe, aga samal ajal ei nuutuks publikule igavaks.” Ent eks intellekt ja emotsioon olegi nagu artisti kaks tiiba. Ühe tiivaga ei lenda...

„Ega ma enam noor ole,” ei hoople mees aastatega.

Küllap oleks see ka imelik, kui suhtuda vanemas eas kõigesse niisama nagu nooruses. Üht suhtumist Hans muutnud ei ole:

„Lauljana olen igavene õpilane! Harjutama peab iga päev, et voice oleks vormis. Vahel küsin iseendalt, et ei tea, kellele seda ikka vaja läheb või mina kõne alla tulen?” Ja iseendal silmis hasartne soov iga hetk lavale hüpata..

Aga selge on see, et 75-aastaselt ollakse ju teistmoodi õnnelik, kui viiekümneselt. Aga kui teater sind veel vajab, oledki õnnelik. Ja partner teeb partneri ehk nagu targad pead on öelnud -sinuta pole mind. kse

"Partnerlus on nagu ping-pong. Kui teine vastu ei sööda, pole ka mängu või on mäng läbi."

"Heal lavastajal on oma nägemus ja alateadlik klapp juba esimestest proovidest peale."

"44 Elus on asju, olukordi, mida ei olegi võimalik ette näha."
FOTOD: TEATER ESTONIA JA ERAKOGUSTKrahv Almaviva
rollis operis „Figaro pulm“ (W. A. Mozart), 1976. aastal. Nimirollis
operis „Kapellmeister“ (D. Cimarosa) - 1978. aastal, Urve Tauts,
Marvi Taggo, Hans Miiilberg, Klaudia Taev - 1980. aastal.
„Operetikuningas Imre Kälman“ (2019). Peaosades opereti
legendaarsed suurkujud Hans Miiilberg ja Helgi Sallo! Kontserdil
Moskvas koos Piia Paemurruga - 12.04.2007.

MARVI TAGGO